

doi: 10.33249/2663-2144-2019-77-4-27-34

УДК: 368:338.43

**ВЗАЄМОДІЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ СТРАХОВОГО РИНКУ
НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА****О. М. Віленчук***e-mail: vilenchuk@ukr.net*Житомирський національний агроекологічний університет
бульвар Старий, 7, м. Житомир, 10008, Україна

Досліджено основні підходи до організації функціонування ринку аграрного страхування на засадах державно-приватного партнерства. Базуючись на досвіді зарубіжних країн світу, відображено ключові переваги для держави, страхових компаній та страхувальників від їх взаємодії у страховому процесі. Виокремлено три основні етапи імплементації партнерства між державою та суб'єктами страхового бізнесу в аграрній сфері. На першому етапі передбачено формування правового поля моделі державно-приватного партнерства у сфері аграрного страхування. На другому етапі відбувається визначення основних критеріїв, умов та правил взаємодії між суб'єктами державно-приватного партнерства у сфері аграрного страхування. Третій етап пов'язаний з необхідністю мотивування суб'єктів до активізації їхньої страхової діяльності в межах партнерських взаємовідносин між державними органами влади та страховим бізнесом. За результатами проведеного прогнозування застрахованих площ на 2019–2023 рр., встановлено, що, за наявності державних субсидій, які спрямовуватимуться на покриття частини вартості страхового платежу, рівень майнового захисту сільгоспвиробників зростатиме, значно більшими темпами, ніж у разі відсутності такої підтримки. Обґрунтовано необхідність в рамках реалізації державно-приватного партнерства посилення соціально-економічної (наявність страхового інтересу, асортимент, доступність та цінова гнучкість на страхові послуги), етичної (довіра до страхування, сервіс і якість страхового обслуговування) та інституціональної (дотримання чинного законодавства, розвиток сучасної інфраструктури, диверсифікація послуг на класичні та індексні види страхування) відповідальності стейкхолдерів страхового ринку.

Ключові слова: аграрне страхування, державно-приватне партнерство, сільськогосподарські ризики, стейкхолдери, страховий ринок.

Постановка проблеми

Застосування інноваційних підходів до функціонування ринку аграрного страхування передбачає використання моделі державно-приватного партнерства між стейкхолдерами страхового ринку. Багаторічний досвід країн північної Америки (США, Канади) та Європи (Австрії, Іспанії, Німеччини, Швейцарії та ін.) засвідчує дієвість механізму співпраці між державним та приватним секторами національних економік щодо аграрного страхування. Унікальність даної форми співпраці полягає у потенційних можливостях координації дій уповноважених виконавчих органів влади (центрального та місцевого самоврядування) зі страховими компаніями та потенційними страхувальниками з приводу нейтралізації негативного впливу ризиків на виробництво сільськогосподарської продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вагомий вклад у формування теорії і методології аграрного страхування внесли такі відомі зарубіжні вчені – Н. Calin [6], А. Carrol [7], J. Glauber [8] та й вітчизняні – Ю. Алексєрова [1], В. Борисова [2], О. Слободянюк [5]. Водночас, постає необхідність у здійсненні подальших досліджень особливо, що стосується вибору оптимальної моделі функціонування державних і приватних учасників страхового ринку

Мета, завдання та методика досліджень

Метою даного дослідження є обґрунтування процесу взаємодії стейкхолдерів страхового ринку на засадах державно-приватного партнерства (ДТП). Сформульована мета зумовила необхідність вирішення таких завдань: окреслити основні підходи до організації

страхового процесу на засадах співучасті між державним і приватним секторами в зарубіжних країнах світу; виявити ключові переваги ДТП для учасників ринку аграрного страхування; сформулювати пропозиції щодо формування консолідованої відповідальності за ймовірні ризики всіх учасників страхового процесу. Теоретичною і методологічною основою дослідження були загальнонаукові методи: зокрема, абстрактно-логічний (для виявлення переваг від впровадження ДТП на ринку аграрного страхування); системного аналізу (для дослідження процесів взаємодії між інституціями страхового ринку на засадах державно-приватного партнерства); теоретичного узагальнення (для ідентифікації факторів, що сприяють підвищенню лояльності страховальників у системі координат).

Результати досліджень

Основна ідея формату державно-приватного партнерства на ринку аграрного страхування полягає у консолідації фінансово-економічних ресурсів центральних або місцевих органів влади з приватним сектором (страховими компаніями та потенційними страховальниками) щодо нейтралізації сільськогосподарських ризиків, використовуючи механізм страхування. Законом України “Про державно-приватне партнерство” передбачено солідарну відповідальність за зобов’язаннями, передбаченими договором, що укладається в рамках приватно-державного партнерства [4]. Наявність такої солідарної відповідальності між суб’єктами страхового ринку, створює потенційні можливості його розвитку, завдяки участі держави у якості суб’єкта страхових правовідносин і гаранта виконання обов’язків за укладеними договорами аграрного страхування.

Для північноамериканського ринку аграрного страхування в рамках реалізації державно-приватного партнерства властива активна участь урядових інституцій у фінансуванні страхових потреб фермерів, що сприяє посиленню їх майнового захисту за різними програмами страхування (MPCI, GRP, RIP, NTSP, NISA тощо) [6]. В країнах ЄС використовується диверсифікований підхід до політики державної підтримки у сфері аграрного страхування. Наприклад, в Іспанії субсидується частка платежів за страхові послуги, в Австрії та Швейцарії функціонують спеціалізовані страхові компанії, що надають послуги у даному сегменті

страхування. Аграрне страхування у Польщі здійснюється в обов’язковій і добровільній формах за умов, що їхні фермери зобов’язані застрахувати не менше 50 % культур та худоби [5, с. 31].

В Україні процес взаємодії держави з приватним сектором у сфері аграрного страхування перебуває на етапі свого нормативно-правового, інституціонального та фінансово-економічного становлення. Одна з основних відмінностей у функціонуванні ринків аграрного страхування між Україною та іншими країнами світу (наприклад, США, Канада, Іспанія, Швеція, Японія) полягає у спектрі наявних послуг, що позиціонуються потенційним страховальникам. Міжнародні страхові компанії в своїй маркетинговій діяльності у більшості орієнтовані на диверсифікацію послуг відповідно до фінансово-економічної спроможності власників страхових полюсів та рівня їх державної підтримки. Сучасні вимоги до страхового захисту виробників сільськогосподарської продукції полягають у використанні поряд з класичними, індексних страхових продуктів.

За останнє десятиліття у світі, особливо на північноамериканському ринку аграрного страхування, всезростаючим попитом серед потенційних страховальників користуються послуги зі страхування доходу товаровиробників. Проте даний вид послуг є дорогим, що потребує концентрації фінансових ресурсів державного та приватного секторів. Для національного ринку аграрного страхування застосування моделі державно-приватного партнерства спроможне забезпечити суттєве розширення спектру використання страхових послуг і, тим самим, сприяти його активному розвитку.

В результаті узагальнення міжнародного та вітчизняного досвіду в організації взаємодії уповноважених органів влади з безпосередніми учасниками ринку аграрного страхування, варто виокремити переваги від формування страхових відносин на засадах державно-приватного партнерства (рис. 1). Акцентування уваги на існуючих перевагах від впровадження даної моделі дозволить опрацювати оптимальний варіант взаємодії між державою та приватним сектором на ринку аграрного страхування. Завдяки акумуляції фінансово-економічних ресурсів з різних джерел (державних та приватних) на потреби страхового захисту, підвищується ділова та інвестиційна привабливість усіх учасників страхового ринку.

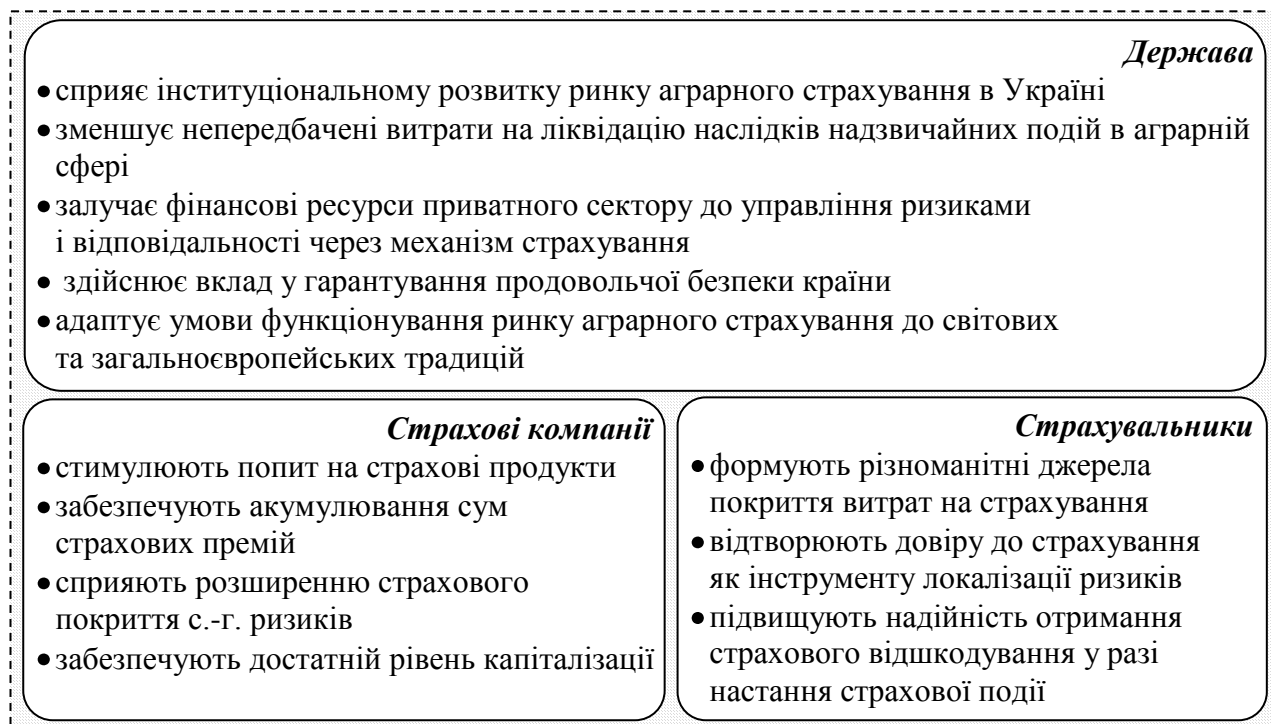

Рис. 1. Ключові переваги державно-приватного партнерства для учасників ринку аграрного страхування

Джерело: власні дослідження.

Функціонування моделі державно-приватного партнерства доцільно розглядати з позиції поступального процесу нагромадження грошових ресурсів та їх розподілу заради формування сучасної моделі відтворення ринку аграрного страхування в Україні. Від спроможності виконувати належні функції та певні обов'язки усіма учасниками страхового процесу залежить дієвість використання державно-приватного партнерства у сфері страхування сільськогосподарської продукції. Основні етапи імплементації партнерства між державою та суб'єктами страхового бізнесу в аграрній сфері варто сфокусувати на реалізацію наступних заходів:

1. Формування правового поля моделі державно-приватного партнерства у сфері аграрного страхування. Вважаємо за доцільне внесення доповнень до ст. 5 Закону України "Про страхування" щодо розширення існуючих форм страхування. Поряд з добровільною формою, необхідно визнати можливість здійснення страхування на засадах державно-приватного партнерства. Актуальність даної пропозиції для аграрного страхування зумовлена тим, що, з прийняттям Закону України у 2012 р.

"Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою" [3], обов'язкова форма страхування сільськогосподарських ризиків була скасована.

У Законі України "Про державно-приватне партнерство" від 01.07.2010 р. № 2004 – VI доцільно внести доповнення до ст. 4 відносно визнання страхування такою сферою діяльності, в якій може застосовуватись державно-приватне партнерство [4]. Законом України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою" ст. 25 ч. 1 передбачено, що державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції полягає у наданні з державного бюджету товаровиробникам грошових коштів у вигляді субсидій на відшкодування частини страхових платежів (страхових премій), фактично сплачених ними за договорами страхування [3]. Однак, варто зауважити, що використання лише одного з доступних механізмів взаємодії у системі координат: держава, страховик або страхувальник, дещо звужує їх можливості розширення страхового покриття потенційних ризиків. На законодавчому рівні слід передбачити, поряд з використанням механізму

державного субсидування премій, також субсидування витрат, розробку інноваційних страхових продуктів, інвестування ресурсів в освітні та комунікаційні проекти аграрного страхування.

2. Визначення основних критеріїв, умов та правил взаємодії між суб'єктами державно-приватного партнерства у сфері аграрного страхування. У зв'язку зі значною кількістю страховиків, що володіють ліцензією на здійснення аграрного страхування, об'єктивно постає потреба у дотриманні ними певних критеріїв для участі у державно-приватному партнерстві. Такими критеріями слід вважати: по-перше, достатність розгалуженої мережі філій (представництв) страхових компаній у сільській місцевості заради їх максимальної наближеності до об'єктів страхування; по-друге, сформованість кадрового забезпечення (страховими менеджерами, маркетологами, андеррайтерами, актуаріями тощо) для здійснення професійної діяльності страховими компаніями; по-третє, наявність досвіду аграрного страхування не менше 1 року; по-четверте, спроможність страхових компаній розробляти та реалізовувати інноваційні страхові продукти, здатні задовольняти всезростаючий попит на страховий захист виробників сільськогосподарської продукції; по-п'яте, репутація страхових компаній відносно дотримання ними взятих зобов'язань за договорами майнового страхування.

Виконання контрольної функції за відповідністю страхових компаній вищезазначеним критеріям доцільно делегувати Агентству з аграрного страхування при Міністерстві аграрної політики та продовольства України.

Використання моделі державно-приватного партнерства передбачає чітке визначення першочергових об'єктів покриття страхуванням сільськогосподарських ризиків. Серед таких об'єктів варто виокремити ті зернові та технічні культури, що формують продовольчу безпеку нашої країни та забезпечують реалізацію експортного потенціалу на світових ринках сільськогосподарської продукції. Крім галузі рослинництва, постає необхідність поширення державного партнерства у сфері аграрного страхування і на галузь тваринництва.

Реалізація потенційних можливостей страхових відносин в аграрній сфері потребує обґрунтування спектру послуг щодо їх позиціонування на страховому ринку в системі

координат державно-приватного партнерства. Зважаючи на синергію можливостей держави, страхових компаній, перестраховиків та страхувальників з'являються додаткові аргументи (урізноманітнення джерел фінансування, спільна відповідальність за застраховані ризики тощо) щодо розширення покриття страхуванням сільськогосподарських ризиків, використовуючи відповідні страхові програми, а саме: комбіноване страхування урожаю (*Combined harvest insurance*); мультиризикове страхування урожаю (*Multi-peril crop insurance*); страхування доходу (*Revenue insurance*) та страхування прибутку (*Income insurance*). Широке використання вищезазначених страхових послуг, безумовно, сприятиме активізації процесу страхування сільськогосподарської продукції, що є основним пріоритетом функціонування моделі державно-приватного партнерства у сфері аграрного страхування.

3. Мотивування суб'єктів до активізації їхньої страхової діяльності в межах партнерських взаємовідносин між державними органами влади та страховим бізнесом. Використання різних форм державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції повинно стати вагомим стимулом для страховиків і страхувальників щодо активізації їхньої співпраці на ринку аграрного страхування. Надходження платежів від страхувальників та субсидій (у разі наявності державної підтримки) страховим компаніям, стимулює їхню діяльність до впровадження інноваційних страхових технологій (розробка нових та удосконалення існуючих продуктів, посилення комунікаційних зв'язків із громадськістю, оптимізація бізнес-процесів страховика тощо), підвищення якості страхового обслуговування, гарантування надійності і безпечності страхової діяльності у середньо- та довгостроковій перспективі. Для потенційних страхувальників наявність державної підтримки – це, передусім, доступність до страхових послуг і розширення можливостей захисту їх майнових інтересів під час виробництва сільськогосподарської продукції.

Емпіричним підтвердженням доцільності впровадження моделі державно-приватного партнерства у сфері аграрного страхування є результати імітаційного прогнозування альтернативних варіантів страхового покриття посівних площ у територіальному розрізі. У разі відсутності державних субсидій обсяг застрахованих площ у

2023 р. прогнозується на рівні 1106,33 тис. га, що на 68,4 % більше, ніж в 2017 р., але використання державної підтримки на рівні 50 % компенсації вартості страхового платежу, що передбачено ст. 25 Закону України “Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою” від 09.02.2012 р. №4391-VI дозволить

забезпечити зростання страхового покриття посівних площ більше ніж у 5 разів (3411,60 тис. га). Фактичні та прогнозні (без державної підтримки і з державною підтримкою) показники співвідношення застрахованих до посівних площ відображено на рис. 2.

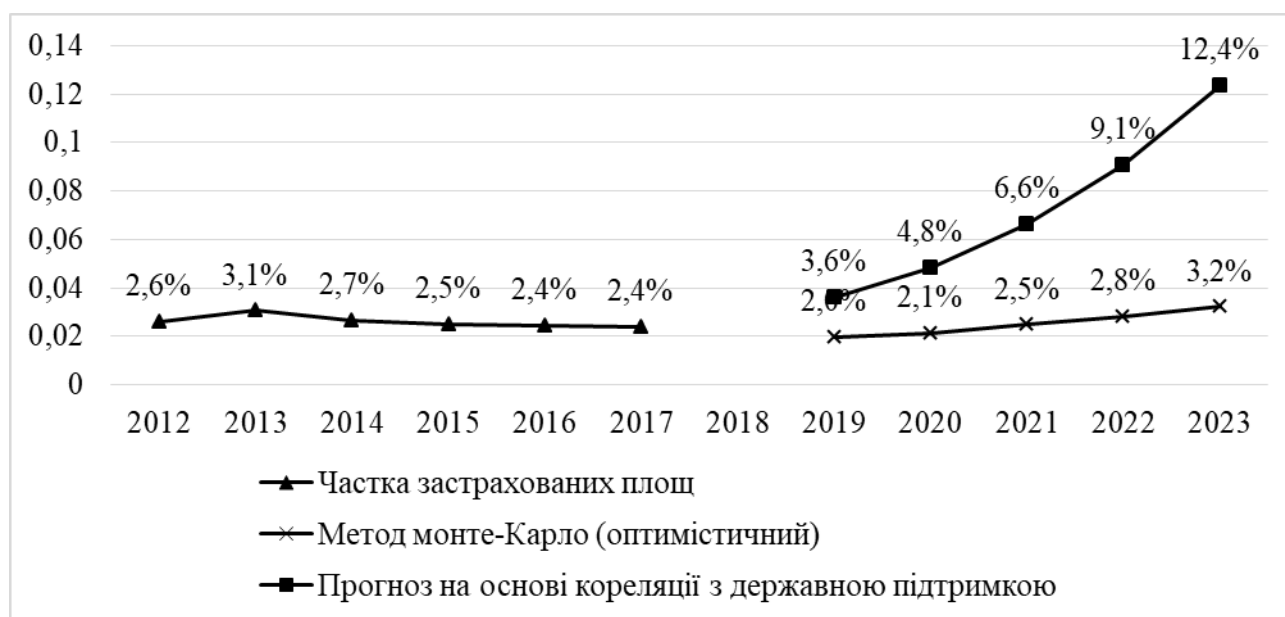

Рис. 2. Прогнозні сценарії співвідношення застрахованих до посівних площ на ринку аграрного страхування

Джерело: власні дослідження.

Результати імітаційного моделювання ключових параметрів розвитку ринку аграрного страхування засвідчують вагомість і доцільність використання можливостей державної підтримки у посиленні страхового захисту виробників сільськогосподарської продукції. Взаємодія між страховими компаніями, потенційними страхувальниками та державою в особі центральних та місцевих органів повинна спрямовуватися на забезпечення прозорих, економічно обґрунтованих заходів з мінімізації ризиків в аграрій сфері. На сучасному етапі розвитку страхових відносин у сільській місцевості не вистачає певної аргументації і достатньої мотивації суб'єктів страхового ринку щодо застосування потенційних можливостей страхування у протидії існуючим ризикам.

Використання моделі державно-приватного партнерства на ринку аграрного страхування, сприятиме формуванню лояльного ставлення виробників сільськогосподарської продукції до страхування та страхових компаній. За умов

поступового розширення попиту на страхові послуги, зростає роль програм лояльності компаній, спрямованих на підвищення ділової активності суб'єктів страхового процесу (використання системи бонус-малтус для здешевлення вартості страхування, розширення обсягу відповідальності страховика, за умов незмінності розміру страхового платежу тощо). Для страхових компаній дія таких програм дозволяє збільшити страхове покриття сільськогосподарських ризиків, а страхувальники отримають додаткові можливості реалізації наявних страхових інтересів.

Водночас, лояльність потенційних страхувальників до страховиків може формуватися завдяки впровадженню соціальної відповідальності. Відповідно до піраміди корпоративної соціальної відповідальності, запропонованої А. Керолла, виокремлено такі її рівні: економічний, правовий, етичний та дискреційний [7].

Проте, враховуючи специфіку страхових відносин в аграрній сфері, постає необхідність здійснення певних коректив. Так, відображаючи

основні фактори можливої лояльності страховальників, згрупуємо їх за трьома ознаками (рис. 3).

Рис. 3. Фактори, що сприяють підвищенню лояльності страховальників у системі координат соціальної відповідальності страховиків

Джерело: власні дослідження.

Соціально-економічну відповідальність страхових компаній варто розглядати пріоритетною в ієрархії багатограних страхових відносин в аграрній сфері. Це пов'язано з тим, що, завдяки наявності вищезазначених факторів, стає можливим здійснення між ними взаємовигідного процесу розподілу ризиків і відповідальності у просторі та часі. Ключовими факторами лояльності виробників сільськогосподарської продукції до аграрного страхування слід визнати: доступність страхових послуг (за ціною, широтою вибору варіантів страхового покриття, терміном страхування тощо), наявність цінової гнучкості на відповідні послуги та фінансову надійність страхових компаній в якості основи для здійснення страхових відшкодувань у разі настання страхової події.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Подальше функціонування ринку аграрного страхування потребує урізноманітнення форм і

методів взаємодії стейкхолдерів страхового процесу. Від посилення фінансово-економічної взаємодії державних і приватних інституцій у напрямі нейтралізації сільськогосподарських ризиків посилюватиметься страховий захист товаровиробників, а страхові компанії отримують додатковий ресурс, необхідний для забезпечення їх спроможності відшкодувати збитки у разі настання страхових подій. Інноваційність моделі державно-приватного партнерства полягає у консолідованій відповідальності за ймовірні ризики і здатності забезпечувати своєчасну їх локалізацію в економічних інтересах сільгоспвиробників. Подальші дослідження будуть спрямовані на активізацію процесів страхування сільськогосподарських ризиків, поєднуючи доступні форми і методи організації страхового процесу.

References

1. Alekserova, Yu. V. (2015). Rozvytok silskohospodarskoho strakhuvannia: teoriia,

metodolohiia, praktyka [Agricultural insurance development: theory, methodology, practice]. Vinnytsia : Dilo [in Ukrainian].

2. Borysova, V. A. (2012). Kontseptualni zasady strakhuvannia resursnoho potentsialu APK [Conceptual principles of agrarian and industrial complex resource potential insurance]. *Universytetski naukovy zapysky*, 2 (82), 318–335 [in Ukrainian].

3. Pro osoblyvosti strakhuvannia silskohospodarskoi produktsii z derzhavnoiu pidtrymkoiu [On peculiarities of insurance of agricultural products with state support]. № 4391-VI. (2012) [in Ukrainian].

4. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo [About public-private partnership]. № 2404-VI (2010) [in Ukrainian].

5. Slobodyanok, O. V. (2016). Zarubizhnyi dosvid aharnoho strakhuvannia: rekomendatsii dlia Ukrainy [Foreign experience in agrarian insurance: recommendations for Ukraine]. *Ahrosvit*, 24, 27–33 [in Ukrainian].

6. Calin, H. C. & Izvoranu, A. M. (2018). Public-partnership and its influence on agricultural insurance. *Quality Access to Success*, 19, 135–138.

7. Carroll, A. B. (2004). Managing ethically with global stakeholders: A present and future challenge. *Academy of Management Executive*, 18 (2), 114–120.

8. Glauber, J. W. (2015). Agricultural insurance and the World Trade Organization. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Joseph_Glauber/publication/285576315_Agricultural_Insurance_and_the_World_Trade_Organization/links/565f096508ae4988a7be0759/Agricultural-Insurance-and-the-World-Trade-Organization.pdf

INTERACTION OF INSURANCE MARKET STAKEHOLDERS ON THE BASIS OF THE STATE-PRIVATE PARTNERSHIP

O. Vilenchuk

e-mail: vilenchuk@ukr.net

Zhytomyr National Agroecological University
7, Stary Blvd, Zhytomyr, 10008, Ukraine

The main approaches to the organization of the agrarian insurance market functioning on the basis of public-private partnership are investigated. Based on the experience of foreign countries, the key benefits for the state, insurance companies and

insurers are reflected from their interaction in the insurance process. There are three main stages of partnership implementation between the state and subjects of insurance business in the agrarian sector. The first stage provides the formation of a legal framework for a public-private partnership model in the field of agrarian insurance. At the second stage defines the main criteria, conditions and rules of interaction between the public-private partnership subjects in the field of agrarian insurance. The third stage is related to the need to motivate the subjects to activate their insurance activities within the framework of the partnership relationship between the state authorities and the insurance business. According to the forecasting results of the insured area for 2019-2023, it was established that if state subsidies are used to cover a part of the insurance payment cost, the of the property protection level of agricultural producers will increase, much more rapidly than in the absence of such support. The necessity in the framework of public-private partnership realization is substantiated. The strengthening of socioeconomic (availability of insurance interest, assortment, availability and price flexibility in insurance services), ethical (trust in insurance, service and quality of insurance services) and institutional (current legislation observance, modern infrastructure development, services diversification for classical and index insurance types) stakeholder's responsibility of the insurance market.

Key words: *agrarian insurance, public-private partnership, agricultural risks, stakeholder, insurance market.*

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СТЕЙКХОЛДЕРОВ СТРАХОВОГО РЫНКА НА ОСНОВЕ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА

А. Н. Виленчук

e-mail: vilenchuk@ukr.net

Житомирский национальный агроэкологический университет
бульвар Старый, 7, г. Житомир, 10008, Украина

Исследованы основные подходы к организации функционирования рынка аграрного страхования на основе государственно-частного партнерства. Основываясь на опыте зарубежных стран, отражены ключевые преимущества

для государства, страховых компаний и страхователей от их взаимодействия в страховом процессе. Выделены три основных этапа имплементации партнерства между государством и субъектами страхового бизнеса в аграрной сфере. На первом этапе предусмотрено формирование правового поля модели государственно-частного партнерства в сфере аграрного страхования. На втором этапе происходит определение основных критериев, условий и правил взаимодействия между субъектами государственно-частного партнерства в сфере аграрного страхования. Третий этап связан с необходимостью мотивации субъектов к активизации их страховой деятельности в пределах партнерских взаимоотношений между государственными органами власти и страховым бизнесом. По результатам проведенного прогнозирования застрахованных площадей на 2019–2023 гг., установлено, что при наличии государственных субсидий, которые

будут направлены на покрытие части стоимости страхового платежа, уровень имущественной защиты сельхозпроизводителей будет расти большими темпами, чем в случае отсутствия такой поддержки. Обоснована необходимость в рамках реализации государственно-частного партнерства усиление социально-экономической (наличие страхового интереса, ассортимент, доступность и ценовая гибкость на страховые услуги), этической (доверие к страхованию, сервис и качество страхового обслуживания) и институциональной (соблюдение действующего законодательства, развитие современной инфраструктуры, диверсификация услуг на классические и индексные виды страхования) ответственности стейкхолдеров страхового рынка.

Ключевые слова: аграрное страхование, государственно-частное партнерство, сельскохозяйственные риски, стейкхолдеры, страховой рынок.